

Vlaams
Parlement

ingediend op **671** (2015-2016) – Nr. 1
26 februari 2016 (2015-2016)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Onderwijs
uitgebracht door Koen Daniëls en Jan Durnez

in het kader van het maatschappelijk debat
over de eindtermen, over de werkwijze van het
Nederlandse Platform Onderwijs2032 en het
eindadvies over een toekomstgericht curriculum
voor het primair en voortgezet onderwijs

Samenstelling van de Commissie voor Onderwijs:

Voorzitter: Kathleen Helsen.

Vaste leden:

Vera Celis, Koen Daniëls, Ingeborg De Meulemeester, Kathleen Krekels, Kris Van Dijck, Miranda Van Eetvelde;

Jos De Meyer, Jenne De Potter, Jan Durnez, Kathleen Helsen;

Ann Brusseel, Jo De Ro;

Caroline Gennez, Tine Soens;

Elisabeth Meuleman.

Plaatsvervangers:

Peter Persyn, Grete Remen, Axel Ronse, Willy Segers, Ann Soete, Manuela Van Werde;

Caroline Bastiaens, Sabine de Bethune, Vera Jans, Katrien Schryvers;

Jean-Jacques De Gucht, Francesco Vanderjeugd;

Katia Segers, Steve Vandenberghe;

Elke Van den Brandt.

INHOUD

1. Toelichting door Ingrid Brummelman	4
1.1. Inleiding en ontstaansproces eindadvies	4
1.2. Eindadvies	5
2. Vragen en opmerkingen van de leden	7
3. Antwoorden van Ingrid Brummelman en Annette Thijs	7

De Commissie voor Onderwijs hield op 2 februari 2016 een hoorzitting met Ingrid Brummelman, directeur Onderwijs2032, en Annette Thijs, medewerker.

Voorafgaand had op 29 oktober 2015 een gedachtewisseling plaats met viceminister-president Hilde Crevits over de inleiding en themastelling van het maatschappelijk debat over eindtermen (*Parl.St.* VI.Parl. 2015-16, nr. 584/1). Diezelfde dag lichtte de Vlaamse Onderwijsraad zijn oriënterend advies 'Samen vorm geven aan een geactualiseerd beleidskader voor eindtermen, leerplannen en kwaliteitstoezicht' toe (*Parl.St.* VI.Parl. 2015-16, nr. 585/1). Op 19 januari 2016 had een hoorzitting plaats met prof. dr. Roger Standaert, voormalig directeur van de entiteit Curriculum van het Departement Onderwijs (*Parl.St.* VI.Parl. 2015-16, nr. 652/1).

De spreker maakte gebruik van een prezipresentatie die terug te vinden is op prezi.com.

1. Toelichting door Ingrid Brummelman

1.1. Inleiding en ontstaansproces eindadvies

Ingrid Brummelman legt uit dat Platform Onderwijs2032 zo is genoemd omdat leerlingen die nu aan het basisonderwijs beginnen tegen die tijd als zelfstandige volwassenen de wereld ingaan. Het hele proces, met inbegrip van een maatschappelijk debat, leidde tot een eindadvies, dat op 23 januari 2016 werd voorgelegd. Het doel was uit te maken wat er vandaag in het onderwijs aan de orde moet zijn om ervoor te zorgen dat ze in het genoemde eindperspectief goed voorbereid zijn op hun functioneren als burger en werknemer.

Het Platform werd opgericht op 12 februari 2015 door de staatssecretaris van Onderwijs om te komen tot een gedragen visie op het curriculum van de toekomst. Het advies geeft weer hoe een dergelijke visie eruit moet zien zonder zelf kerndoelen en eindtermen helemaal uit te werken. De achtergrond van de vraag wordt gevormd door de structurele veranderingen in de samenleving, het als overladen ervaren onderwijscurriculum en de wens om de maatschappelijke actualiteit een plaats te geven in het aanbod. De opdracht was, anders dan vroeger, tegelijk gericht op het primair, het voortgezet en het speciaal onderwijs. Het Platform is een onafhankelijke adviescommissie met een brede samenstelling: naast de voorzitter hebben twee leraren zitting, een schoolleider, een schoolbestuurder, een hoogleraar, een trendwatcher en een vertegenwoordiger van het bedrijfsleven.

De basis van hun advies wordt gevormd door wetenschappelijke inzichten. Er werden door de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) verschillende papers uitgewerkt met internationale vergelijkingen. Men liet zich behalve door buitenlandse werkbezoeken ook inspireren door nationale ervaringen en een breed maatschappelijk debat. Anders dan in sommige andere landen was dat laatste iets nieuws in Nederland. De spreker toont een grafische voorstelling van het proces. Na de genoemde start en de uitgebreide dialoog werden op 1 oktober 2015 de hoofdlijnen van het advies gepresenteerd, die daarna opnieuw werden getoetst in het onderwijsveld. Het gesprek daarover leidde tot het recente eindadvies.

Om veel mensen op korte tijd te laten deelnemen aan het debat, werd aangesloten bij meer dan 150 bijeenkomsten van andere organisaties, waarin telkens van gedachten werd gewisseld met deelnemers. Met online-uitwisseling alleen bereikt men immers niet dezelfde diepgang. Zelf organiseerde het Platform slechts een beperkt aantal bijeenkomsten. Om ervoor te zorgen dat de belanghebbenden ook met elkaar – en niet alleen met het Platform – in gesprek

zouden gaan, werden vragenkaarten ontwikkeld vanuit verschillende perspectieven. Daarmee konden de deelnemers in scholen of bedrijven zelf een gesprek opzetten, waarvan de belangrijkste uitkomsten dan aan het Platform werden meegedeeld. Dat men de nationale discussie over het curriculum op die manier ook in de eigen omgeving vorm kon geven, werd gewaardeerd. In de vragen werd, volgens de opdracht, aandacht gevraagd voor kennis en vaardigheden, maatschappelijke toerusting en persoonsvorming. Dezelfde thema's werden ook online geïntroduceerd op een website.

Dit alles leidde tot een groot aantal bijdragen en activiteiten. Als spontane initiatieven noemt zij als voorbeeld de samenwerking tussen kunstenaars en wetenschappers, een door leraren gerealiseerde peiling en een manifest. Om leerlingen nog meer te betrekken werden er twintig opgeleid om brainstormen te organiseren in zestig scholen van het primair en het voortgezet onderwijs. Over de uitkomsten daarvan laat ze een filmpje zien (zie *prezi*).

In de zomer van 2015 werd al de input uit de dialoofphase samengebracht en geanalyseerd, en vervolgens verwerkt tot het genoemde advies op hoofdlijnen, dat, zoals gezegd, vervolgens werd besproken met het onderwijsveld om de herkenbaarheid en werkbaarheid te testen. Ook dit materiaal werd weer geanalyseerd en uiteindelijk samen met de eerdere analyse verwerkt tot het eindadvies.

1.2. Eindadvies

Al snel bleek een duidelijke en gemeenschappelijke visie op de kenmerken van toekomstgericht onderwijs, die zowel uit het maatschappelijk debat, de wetenschappelijke literatuur als internationale ervaringen naar voren kwam. De vijf zijn: kennis en vaardigheden ontwikkelen door creativiteit en nieuwsgierigheid in te zetten, persoonlijkheidsontwikkeling (inclusief de verhouding tot anderen), leren omgaan met vrijheid en verantwoordelijkheid en over grenzen heen te kijken, de kansen van de digitale wereld benutten, en betekenisvol onderwijs op maat, dat aansluit bij interesses en capaciteiten.

Om dit te realiseren moeten alle leerlingen in het curriculum een vaste basis van kennis en vaardigheden krijgen waarmee ze vakoverstijgend leren, denken en werken. Naast dit afgebakende kerncurriculum wordt aan scholen, leraren en leerlingen de mogelijkheid geboden van verdieping en verbreding op de maat van interesses en vaardigheden. Verbreding en verdieping is niet vrijblijvend en is van belang voor alle leerlingen.

1.2.1. Kerncurriculum

Het eerste element van het kerncurriculum is taalvaardigheid. De spreker vermeldt beheersing van de Nederlandse taal, een eigentijdse benadering, samenhang tussen de vaardigheden, onlinecommunicatie, de verbinding met andere leergebieden, en, wat Engels betreft, een vastgesteld eindniveau in het basisonderwijs en een vroege start. Het tweede element is rekenvaardigheid en wiskunde, met inbegrip van probleemoplossende vaardigheden en kritische omgang met statistische informatie. Tot het derde thema, digitale geletterdheid, behoren basiskennis van informatie- en communicatietechnologie (ICT), informatie beoordelen, selecteren en gebruiken, mediawijsheid en 'computational thinking' (de essentie begrijpen van computertechnologie en haar inzetten voor nieuwe producten en oplossingen). Het vierde onderdeel is actief burgerschap. In een cultureel diverse samenleving is het immers van belang dat men waarden kent en onderschrijft en weet hoe men aan de samenleving kan deelnemen. Daartoe behoren de werking en het belang van de rechtsstaat, de betekenis van

mensen- en kinderrechten, sociale vaardigheden en omgangsvormen, en maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Een stevige kennisbasis is nodig om de wereld te begrijpen en eraan te kunnen bijdragen. Het Platform stelt een interdisciplinaire uitwerking voor, waarin leerlingen leren om kennis uit verschillende domeinen te verbinden aan de hand van maatschappelijke vraagstukken, die zich immers niet laten opsluiten in afzonderlijke vakken. In het onderdeel mens en maatschappij leren ze vanuit verschillende disciplines naar samenleving en leefomgeving kijken. Daartoe behoren historisch, geografisch en maatschappelijk besef, met thema's als het behoud van welvaart, kansen voor iedereen, individuele en collectieve voorzieningen, de omgang met geld en duurzaamheid, klimaat en energie. In natuur en technologie gaat het om het begrijpen en onderzoeken van biologische, technische en natuurkundige verschijnselen, en het leren maken van innovatieve producten. Als voorbeelden geeft de spreker hier de impact van nanotechnologie, robotisering en de digitale revolutie, maar ook psychische en fysieke gezondheid. Taal en cultuur behandelt de rol en betekenis van cultuur in de samenleving, en streeft naar inzicht in de eigen cultuur en hoe die tot uitdrukking komt in taal en kunst. Een mogelijk vraagstuk is hier zingeving.

Het laatste onderdeel van het kerncurriculum betreft het belang van vakoverstijgende vaardigheden voor maatschappelijk functioneren, levenslang leren en persoonlijkheidsvorming. Ze zijn altijd verbonden met vakinhouden en staan niet op zichzelf. Het gaat om leervaardigheden, creëren, kritisch denken, probleemoplossend vermogen en samenwerken.

1.2.2. Keuze: verdieping en verbreding

Nadat mevrouw Brummelman heeft gewaarschuwd dat het beperkt houden van het kerncurriculum een uitdaging zal blijven, wijst ze erop dat verdieping en verbreding niet vrijblijvend zijn. Elke school moet er invulling aan geven op een manier die past bij haar visie en leerlingen. Als voorbeelden van verbreding geeft ze extra vreemde talen als Frans, Duits of Spaans, als voorbeelden van verdieping geeft ze programmeren en scheikunde.

1.2.3. Samenhangend aanbod

Het Platform onderstreept het belang van de samenhang van het aanbod. Wanneer kennis en vaardigheden uit de vaste basis met elkaar worden verbonden, gaan leerlingen dieper op de stof in en leren ze die toe te passen in nieuwe situaties. Hoe scholen dat doen, staat hen vrij: thematisch of in een vakkenstructuur.

Onderwijs moet leerlingen vormen tot zelfstandige volwassenen die maatschappelijk verantwoord kunnen handelen, goed voor zichzelf kunnen zorgen, en zich kunnen redden op de arbeidsmarkt en in de samenleving. Belangrijk in die persoonsvorming is dat de leerlingen gemotiveerd worden en dat ze niet alleen met hun hoofd, maar ook met hart en handen leren. Verder moet er aandacht zijn voor de identiteitsontwikkeling, creatieve ontwikkeling en een gezonde levensstijl.

Voor de realisatie van dit wenselijke curriculum zijn de herijking van kerndoelen en eindtermen nodig, het bekijken van toetsing, examinering en de rol van verantwoording en toezicht, en tot slot ook investering in de professionele ontwikkeling van leraren(teams) en schoolleiders, en in samenwerking.

2. Vragen en opmerkingen van de leden

Koen Daniëls vraagt hoe, naast de leerlingen, de arbeidsmarkt, het hoger onderwijs, ouders, leerkrachten en handboekenmakers betrokken zijn. Hoe worden de genoemde onderdelen verder geconcretiseerd? Wordt er met verschillende niveaus gewerkt of met minima? Wat is het gevolg van de vrije vormgeving door scholen voor leerlingen die van school veranderen? Hoe werden de deelnemende belanghebbenden begeleid bij hun advisering?

Jo De Ro informeert hoe men moeilijker bereikbare groepen heeft bereikt zoals nieuwe Nederlanders. Welk type organisaties organiseerde bijeenkomsten en diende adviezen in? Hoe past de canon van Nederland in dit verhaal?

Steve Vandenberghe vraagt waarom digitale geletterdheid als apart onderdeel wordt gepositioneerd in de plaats van als vakoverschrijdend. In welk onderdeel komt geschiedenis aan bod? Hij is benieuwd hoe de vrijheid van scholen gaat gerealiseerd worden en vraagt ook meer uitleg over de resultaten op het vlak van technologie. Verder heeft hij heel wat zaken herkend waar in Vlaanderen nu al aan gewerkt wordt zoals burgerschap.

Elisabeth Meuleman vraagt of de doelstellingen in het kerncurriculum dezelfde zijn voor elke leerling in elke richting. Tot welke leeftijd loopt dat door? Hoe is in Nederland de verhouding tussen burgerschapsvorming en de levensbeschouwelijke vakken? Wat werd voorgesteld, heeft een minder economische inslag dan het proces dat in Vlaanderen aan de gang is. Is dat een bewuste keuze? Heeft de strekking die opvoeden tot burgers belangrijker vond, het debat gewonnen? Wat verandert er precies tegenover vroeger, aangezien de kernbegrippen eigenlijk dezelfde blijven?

Kathleen Krekels vraagt of er wel of niet aparte eindtermen komen per net. Is op het vlak van de levensbeschouwelijke vakken stroomlijning mogelijk? Hoe past inclusie in de visie van het Platform? Geldt het kerncurriculum ook voor die leerlingen?

Jos De Meyer wil graag een voorbeeld van de formulering van een eindterm, om te zien hoe concreet men dat in Nederland aanpakt. Hij wil ook een vergelijking tussen de huidige aanpak en de nieuwe. Welke ruimte hebben de scholen op dit punt?

Kathleen Helsen wil weten of bij de concretisering verschillen zullen ontstaan tussen de niveaus. Wil men door de beperking van het kerncurriculum vooral keuzeruimte laten aan de scholen of aan de leerlingen? Kunnen ze kiezen tussen de acht genoemde domeinen of komt daar nog iets bij? Hoe verloopt die keuze? Zou het Platform de volgende keer dezelfde weg bewandelen of andere accenten leggen?

3. Antwoorden van Ingrid Brummelman en Annette Thijs

Ingrid Brummelman legt uit dat het vervolgproces pas duidelijk wordt nadat de staatssecretaris het advies ter bespreking aan de Tweede Kamer heeft voorgelegd.

Verder werd voor alle groepen van belanghebbenden dezelfde aanpak gevolgd. Wat het bedrijfsleven betreft, is men partijen gaan zoeken die daar veel mee doen, en is men aangesloten bij het werkgeversberaad. Er zijn ook vrij veel bijeenkomsten georganiseerd waarin ouders, leerkrachten en mensen uit het bedrijfsleven elkaar ontmoetten. Bestaande onlinekanalen als nieuwsbrieven werden ingezet om specifieke doelgroepen te benaderen. Daardoor voelden de

organisaties zich ook betrokken. Hetzelfde geldt voor leerkrachten, die men op scholen opzoekt, maar ook via de vakbonden. Over het algemeen sloot het Platform zich aan bij de bestaande infrastructuur in de plaats van zelf bijeenkomsten te organiseren waar men naartoe moest komen.

Ten aanzien van moeilijk bereikbare groepen werden heel wat initiatieven genomen, maar hun vertegenwoordiging viel uiteindelijk toch lager uit. De spreker merkt in dit verband op dat de opbrengsten niet werden gewogen en dat ze gelijk werden geanalyseerd volgens wat er voor belangrijks in stond. Uiteindelijk bleken in contacten bij die groepen overigens dezelfde thema's aanbod te komen als verder in het debat. De grote opbrengst aan onlineberichten en tweets werd in kaart gebracht, maar was niet de voornaamste informatiebron.

Annette Thijs legt nogmaals uit dat het advies geen blauwdruk is van een curriculumontwerp, maar een kijkrichting aangeeft om de koers te bepalen. Zij verwijst naar de grafische voorstelling in de prezi met de onderdelen van het kerncurriculum voor leerlingen van 4 tot 18 jaar. Als dit aanvaard wordt, vormt het de basis om te bepalen wat het precies voor elke leeftijd betekent. Het Platform doet wel de aanbeveling om goed te letten op niveaudifferentiatie en de doorvertaling naar alle sectoren van het onderwijs. Die niveaus moeten zo worden vastgelegd dat ze voldoende stimulans en uitdaging voor leerlingen bewerkstelligen.

Het kerncurriculum heeft ook de belangrijke functie om het collectief in het onderwijs te verankeren en om de doorloop naar vervolgonderwijs voor alle leerlingen te waarborgen. Tegelijk blijft er, zoals gezegd, ruimte voor variatie door verdieping en verbreding door de schoolkeuze en door persoonlijke keuzes.

Burgerschap wordt in het advies maatschappelijk ingevuld. Scholen hebben op grond van de vrijheid van onderwijs ook de vrijheid om dit verder vorm te geven in hun eigen pedagogische en levensbeschouwelijk project. Filosofie en levensbeschouwelijk onderwijs worden in het advies genoemd als onderdelen die goed hiermee te verbinden zijn als scholen dat willen.

Geschiedenis heeft een plek gevonden in het onderdeel mens en maatschappij. Het Platform stelt voor om op een meer samenhangende manier elementen uit bestaande disciplines als geschiedenis, aardrijkskunde, economie en maatschappijleer te verbinden rond thema's. Hoe deze visie zich moet verhouden tot bestaande initiatieven zoals de canon van Nederland met vijftig vensters is een kwestie die in het vervolgproces moet worden uitgezocht. Datzelfde geldt voor de aandacht voor wetenschap en techniek in het basisonderwijs.

Het advies luidt dat op grond van de dialoog en wetenschappelijk onderzoek, digitale geletterdheid onderdeel moet uitmaken van het curriculum. Maar of dit als apart vak dan wel geïntegreerd moet gebeuren, moet eveneens bekeken worden in het vervolgproces. Op dit moment komen in Nederland beide voor.

Ingrid Brummelman denkt dat de korte periode goed heeft gewerkt door de focus. Zij beveelt aan om niet te veel op online-uitwisseling alleen te rekenen, omdat dit medium geschikter is voor het delen van opinies en informatie dan voor een levendige en verdiepende dialoog. Het bij elkaar brengen van verschillende perspectieven vanuit uiteenlopende doelgroepen is erg inspirerend gebleken. Een uitdaging is om het gesprek op een dergelijk concreet niveau te voeren dat men zich er een beeld van kan vormen en er ook een mening over kan hebben, in het bijzonder bij niet-professionele deelnemers. Dat is ingewikkeld maar noodzakelijk. De tussentijdse presentatie van de hoofdlijnen was belangrijk omdat die ruimte bood voor precisering, nuancering en reflectie door het onderwijsveld.

Op verzoek van *Koen Daniëls* vult *Ingrid Brummelman* nog aan dat leerkrachten zowel via als buiten organisaties benaderd werden, wel of niet georganiseerd, op scholen en daarbuiten. Ze onderstreept dat niet met een vaste groep leraren werd gesproken, al hebben die er zelf wel een opgericht, die 800 leraren heeft bevraagd en waarmee verschillende gesprekken zijn gevoerd daarover. Alle inbreng werd verzameld zonder enige weging. In het toetsingsproces na 1 oktober 2015 werd wel het accent gelegd op het onderwijsveld.

Kathleen HELSEN,
voorzitter

Koen DANIELS
Jan DURNEZ,
verslaggevers